

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2001/487

Karar Sayısı : 2005/2

Karar Günü : 6.1.2005

Resmi Gazete Tarih-Sayısı : 27.10.2005 - 25979

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İstanbul 5. Vergi Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 4.1.1961 günlü, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 353. maddesinin, 22.7.1998 günlü, 4369 sayılı Yasa'nın 12. maddesiyle eklenen 10 numaralı bendinin, Anayasa'nın 73. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

213 sayılı Yasa'nın 353. maddesinin 10 numaralı bendine dayanılarak kesilen özel usulsüzlük cezasının kaldırılması istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

213 sayılı Yasa'nın 4369 sayılı Yasa ile değiştirilen 353. maddesinin, itiraz konusu 10 numaralı bendi şöyledir:

“10. Bu Kanunun 127 nci maddesinin (d) bendi uyarınca Maliye Bakanlığının özel işaretli görevlisinin ikazına rağmen durmayan aracın sahibi adına 75.000.000 lira özel usulsüzlük cezası kesilir.”

B- İlgili Yasa Kuralı

213 sayılı Yasa'nın 127. maddesinin ilgili görülen bölümü şöyledir:

“Madde 127.- Yoklamadan maksat, mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve mevzuları araştırmak ve tespit etmektir. Yoklamaya yetkili memurlar, ayrıca vergi kanunlarının uygulanması ile ilgili olarak:

...

d) Nakil vasıtalarını, Maliye ve Gümrük Bakanlığının belirleyeceği özel işaretle durdurmak ve taşıtta bulundurulması icap eden taşıt pulu, yolcu listesi, fatura veya sevk irsaliyesi, yolcu bileti ile taşıma irsaliyelerinin muhtevası ile taşınan yolcu ve malların miktar ve mahiyetlerini ölçmek, tartmak, saymak suretiyle tespit etmek,

...

Yetkisini haizdirler.”

C- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında Anayasa'nın, 73. maddesine dayanılmış, 38. maddesinin ise ilgisi nedeniyle inceleme kapsamına alınması uygun görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 3.1.2002 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili Yasa kuralları, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin konusunun, gelir getirici her türlü faaliyet olması nedeniyle, uyarıya karşın durmamanın saptanması halinde vergi cezası kesilemeyeceği, bu tür bir eylemin cezasının ancak trafik cezası olabileceği, cezayı gerektiren eylemin unsurlarının, 213 sayılı Yasa'nın 127. maddesinde belirtilen şekilde tespit edilmediği, bu nedenle kesilen özel usulsüzlük cezasının vergi hukukunun özüne, ruhuna ve Anayasa'nın 73. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi, yasaların Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. Taleple bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle, kuralın Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de incelemesi uygun görülmüştür.

213 sayılı Yasa'nın 127. maddesinin ilk fıkrasında, yoklamadan amacın, mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve mevzuları araştırmak ve tespit etmek olduğu, yoklamaya yetkili memurların, ayrıca vergi yasalarının uygulanması ile ilgili olarak (d) bendi uyarınca, nakil vasıtalarını; Maliye Bakanlığı'nın belirleyeceği özel işaretle durdurmak ve taşıtta bulundurulması gereken taşıt pulu, yolcu listesi, fatura veya sevk irsaliyesi, yolcu bileti ile taşıma irsaliyelerinin muhtevası ile taşınan yolcu ve malların miktar ve mahiyetlerini ölçmek, tartmak, saymak suretiyle tespit etmek yetkisine sahip bulundukları belirtilmiştir. 213 sayılı Yasa'nın 353. maddesinin itiraz konusu 10 numaralı bendinde de, bu Yasa'nın 127. maddesinin (d) bendi uyarınca Maliye Bakanlığı'nın özel işaretli görevlisinin ikazına rağmen durmayan aracın sahibi adına 75.000.000 lira özel usulsüzlük cezası kesileceği öngörülmüştür.

Anayasa'nın, 38. maddesinin ilk fıkrasında, “kimse kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz”, üçüncü fıkrasında da, “ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” denilerek suçun ve cezanın yasallığı esası benimsenmiş, yedinci fıkrasında ise ceza sorumluluğunun şahsi olduğu belirtilerek, herkesin kendi eyleminden

sorumlu tutulacağı, başkalarının suç oluşturan eylemlerinden dolayı cezalandırılmayacağı kabul edilmiştir. İdarenin kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamayacağına ilişkin onbirinci fıkra ile idarenin, hürriyeti bağlayıcı ceza uygulamasına olanak tanınmamış ise de, para cezası vermesi engellenmemiştir.

Yasa koyucu, suçların niteliği, işlenme biçimi, içerik ve yoğunluğu, kamu düzenini ihlal derecesi ve cezaların caydırıcılığı gibi nedenleri gözeterek, Anayasa ve ceza hukukunun temel ilkeleri çerçevesinde, hangi eylemlerin suç sayılacağını ve bunlara verilecek cezaların tür ve miktarını saptayabileceği gibi toplumsal sonuçları bakımından doğurduğu tehlikenin ağırlığına göre, kimi eylemlere hürriyeti bağlayıcı cezalar dışında, idari yaptırımlar uygulanmasını da öngörebilir.

Anayasa'nın 73. maddesinde düzenlenen vergi ödevinin, zamanında, eksiksiz ve usulüne uygun olarak yerine getirilmesinin sağlanması için ilgili yasalarda hürriyeti bağlayıcı cezaların yanısıra, adli veya idari nitelikte para cezalarına da yer verilmiştir. Bu bağlamda, itiraz konusu kuralla, yoklamaya yetkili memurlarca usulsüzlüğün saptanması halinde idari para cezası niteliğindeki özel usulsüzlük cezasının uygulanması öngörülmüştür.

Vergilendirme, ağırlıklı olarak yükümlünün beyanına dayalı olduğundan, beyan ödevinin yerine getirilmemesini, eksik yerine getirilmesini veya gizlenmesini önlemek, vergi sisteminin verimli, etkin ve adaletli bir şekilde işlemesini sağlamaya yönelik olarak, 213 sayılı Yasa ile vergiyi doğuran olayı ve buna bağlı olarak yükümlülüğü saptamak için kimi yöntemler benimsenmiştir. Bunlardan biri de yoklama amacıyla araçların durdurulmasıdır. Bu amaçla durdurulmak istenen aracın, sürücüsünün dur ikazına uymaması halinde görevli yoklama memurları tarafından saptanabilecek plâkasından başka ayırdedici bir özelliğinin bulunmadığı ve plâkası ile ancak, araç sahibine ulaşılabilmesi açıktır. Öte yandan aracın, çalınması, zor kullanılarak ele geçirilmesi gibi durumlar dışında, durmayan aracın sürücüsü ile sahibi arasında hiç bir bağlantının bulunmadığı da söylenemez. Kaldı ki, araç sahibi olmayan sürücünün, dur ikazına uymayarak suç işlemesi halinde, adına ceza kesilen araç sahibinin sürücüye rücû etme olanağının bulunduğu da gözardı edilemez.

Başvuru kararında, durmama eyleminin cezasının, ancak trafik cezası olabileceği ileri sürülmüş ise de, dava konusu kuralla güdülen amaç, trafik kurallarına uyulmasının değil, vergi ödevinin yerine getirilmesinin sağlanmasıdır.

Açıklanan nedenlerle, vergi kayıp ve kaçığına yol açabilecek eylemleri önlemek, verginin zamanında ve eksiksiz ödenmesini sağlamak için Maliye Bakanlığı'nın özel işaretle görevlisinin ikazına karşın, durmayan aracın sahibi adına ceza kesilmesini öngören itiraz konusu kural, Anayasa'nın 38. ve 73. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Bu görüşlere Mehmet ERTEN katılmamıştır.

VI- SONUÇ

4.1.1961 günlü, 213 sayılı "Vergi Usul Kanunu"nun 353. maddesinin 4369 sayılı Yasa ile eklenen 10 numaralı bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Mehmet ERTEN'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, 6.1.2005 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mustafa BUMİN	Haşim KILIÇ	Sacit ADALI

Üye	Üye	Üye
Fulya KANTARCIOĞLU	Tülay TUĞCU	Ahmet AKYALÇIN

Üye	Üye	Üye
Mehmet ERTEN	Mustafa YILDIRIM	Fazıl SAĞLAM

Üye	Üye
A. Necmi ÖZLER	Serdar ÖZGÜLDÜR

KARŞIOY

4.1.1961 günlü, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 353. maddesine 4369 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle eklenen itiraz konusu (10) sayılı bent “*Bu Kanunun 127 nci maddesinin (d) bendi uyarınca Maliye Bakanlığı'nın özel işletli görevlisinin ikazına rağmen durmayan aracın sahibi adına 75.000.000 lira özel usulsüzlük cezası kesilir.*” hükmünü içermektedir.

Bu hükümle nakil vasıtalarını, Maliye Bakanlığının belirleyeceği özel işletle durdurmak ve taşıtta bulundurulması icap eden taşıt pulu, yolcu listesi, fatura veya sevk irsaliyesi, yolcu bileti ile taşıma irsaliyelerinin muhtevası ile taşınan yolcu ve malların miktar ve mahiyetlerini ölçmek, tartmak, saymak suretiyle tespit ederek vergi ziyanının önlenmesi amaçlanmaktadır.

213 sayılı Kanun'da vergi cezaları “idari” ve “adli” nitelikli olmak üzere iki türdür. İtiraz konusu kuralda yer alan özel usulsüzlük cezası “idari” nitelikli bir vergi cezasıdır. Bu durumda, uygunluk denetiminin Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti, 17.ve 38. maddelerinde yer alan suç ve cezaya ilişkin temel ilkeler esas alınarak yapılması gerekmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde sözü geçen hukuk devleti, bir çok kararımızda ayrıntılı biçimde açıklandığı üzere, eylem ve işlemleri hukuka uygun, her alanda adaletli bir hukuk

düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğunun bilincinde olan devlettir.

Diğer taraftan, cezalandırma Devlete özgü bir hak ve yetkidir. Bu hak ve yetkinin sınırları Anayasa'nın 17. ve 38. maddelerinde gösterilmiştir. Bunların bir kısmı "Kimse insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.", "Cezalar ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.", "Ceza sorumluluğu şahsidir." biçiminde belirtilmiştir. Bu ilkeler korunmak şartıyla, suç ve cezaları saptamak yasakoyucunun taktirine bırakılmıştır.

İtiraz konusu kural, ikaza rağmen durmayan aracın sahibi adına özel usulsüzlük cezası kesileceğini öngörmekle, araç sürücüsünü cezasız bırakmakta ve onun eyleminden araç sahibini sorumlu tutmaktadır.

Genelde, araç sürücüsü ile araç sahibi arasında bir ilişki olmak la beraber, bu ilişkinin her zaman aralarında vergi kaçırmak için yapılmış bir anlaşma gibi görülmesi, buna göre de, eyleme iştirak etmemiş olsa bile asıl suçlunun araç sahibi olduğu sonucuna varılması ve özellikle de eylemi gerçekleştiren sürücünün cezasız kalmasını sağlayacak tarzda ve suç işlemesini teşvik eder biçimde düzenleme yapılması öncelikle adalet anlayışına, dolayısıyla da Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine ve ceza hukukunun genel kurallarına aykırılık oluşturur.

Yine kuralda, araç sürücüsünün gerçekleştirdiği eylemden dolayı araç sahibi sorumlu tutularak, adına özel usulsüzlük cezası kesileceği ifade edilmektedir. Böylece, araç sahibi, eyleme katılmasa bile, aracın sahibi olması illiyet rabitasının varlığı için yeterli görülerek suç işlediği kabul edilmektedir.

Sürücü ile araç sahibinin her zaman aynı kişi olmayabileceği de gözetilerek, araç sahibi yönünden illiyet rabitasının ne suretle gerçekleştiği hüküm fıkrasında açıkça gösterilmeden, sürücünün eyleminden araç sahibinin sorumlu tutulmasını sağlayacak biçimde düzenleme yapılması, Anayasa'nın 38. maddesinde belirtilen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırılık oluşturur.

Yasakoyucu cezalandırmaya ilişkin yasama görevini yaparken, Anayasa ve ceza hukukunda sınırları belirtilen ilke ve kurallara uymak zorundadır.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kuralın iptali gerektiğinden, aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmadım.

Üye

Mehmet ERTEN